

2 Hotspots Energy College van start

3 AZ start groene businessclub

6 Qlyte verovert Europa

7 Energy Convention daverend succes

Multi-fuel, futuristisch, trendy en dynamisch: Green Planet is open

Na tien jaar hard werken is het officieel: het eerste multi-fuel tankstation van Nederland, Green Planet in Pesse, is een feit. De trots van ondernemer Edward Doorten werd op 29 november tijdens een groot feest met zo'n 300 gasten geopend. Vanaf nu kan iedereen bij de 'dome' langs de A28 bij Pesse duurzame en fossiele brandstoffen tanken, checken voor welke biobrandstof zijn auto geschikt is, eten, drinken, flexwerken, vergaderen en vooral beléven.

Brandstoffen

Bij Green Planet komen de meest hippe namen voor brandstoffen voorbij: The New Motion, Blue One 95 en BDnxt 100 zijn een greep uit het aanbod. Oftewel: snel elektrisch laden, benzine met ethanol (verkrijgbaar in twee verhoudingen) en plantaardige diesel. Verder kan men tanken: groen gas, een mix van plantaardige en fossiele diesel en 'gewoon' elektrisch laden. Vrachtwagens kunnen GTL tanken, Autogas en groen gas. In de toekomst moeten er in ieder geval nog bij komen: LNG, CO₂ en stikstof.

Wie over de A28 langs Pesse rijdt kan er niet omheen: de indrukwekkende 'dome' aan de westkant van de snelweg met twee windmolens op het dak voor eigen stroomvoorziening, is huzarenstukje Green Planet. 'The best of both worlds' noemt Edward Doorten het tankstation waar hij zijn ziel en zaligheid in heeft gestoken: duurzaamheid, gemak, comfort en nog hartstikke trendy ook. Mét een duidelijk toekomstideaal: zoveel mogelijk voertuigen op duurzame brandstoffen laten rijden. De fossiele brandstoffen worden geleverd door A-merk Shell. De meer duurzame

klimaatneutrale brandstoffen komen van Argos (Blue One 95) Tamoil (Flexi Fuel E85) en het Finse bedrijf Neste Oil (BDnxt30 en BDnxt100). Geheel uniek is het groene gas: dat komt rechtstreeks via een pijpleiding van vuilverwerker Attero in Wijster. Aan de realisatie van Green Planet hebben de nodige partijen meegewerkt: onder andere de provincie Drenthe, het Rijk door het verlenen van een substantiële subsidie, Shell, de Bovag en de stichting Energy Valley, die onder andere hielp bij het uitwerken van het concept en het aanvragen van subsidie. Patrick

Cnubben van Energy Valley is ontzettend trots op Doorten. 'Wat hij doet is heel bijzonder: de missing link invullen tussen productie en vermarkten van duurzame brandstoffen door deze echt aan de man te brengen. Edward brengt duurzaamheid naar de consument. Daarbij is hij een voorbeeld voor andere ondernemers, met name mkb'ers. Hij heeft aardig wat tegenslag gehad maar bleef altijd doorzetten en heeft het mooi voor elkaar gekregen', aldus Cnubben die zo enthousiast is over Green Planet

dat hij het liefst in iedere provincie zo'n tankstation zou zien. Tijdens de opening spraken meerdere prominenten hun trots uit over Green Planet, onder wie president-directeur Dick Benschop van Shell, oud-politicus Hans Wiegel, Bovag-voorzitter Bertho Eckhardt, directeur duurzaamheid van de Rabobank Nederland Bas Rüter, directeur van de stichting Energy Valley Gerrit van Werven, Attero-directeur Marcel Daemen en trendwatcher Adjedj Bakas.

Biogas Agriport wil glastuinbouw Noord-Holland dubbel vergroenen

Het bedrijf Biogas Agriport heeft plannen om de glastuinbouw in het gebied Agriport A7 in Noord-Holland dubbel te vergroenen. Met biomassa die grotendeels uit de glastuinbouw komt, wil het bedrijf biogas en vervolgens groen gas maken voor lokaal gebruik. De 'groene' CO₂ die hierbij vrij komt, kan in de kassen worden gebruikt om de planten te laten groeien. Het project krijgt een subsidie van 1.707.720 euro uit het Waddenfonds.

'We willen een vergistingsinstallatie bouwen die in eerste instantie 60.000 ton biomassa gaat verwerken', vertelt Tjeerd Smit van het bedrijf HoSt in Enschede, moederbedrijf van Biogas Agriport. 'Voor een groot deel is deze biomassa pluikafval uit de glastuinbouw en agrarische restproducten uit de nabije omgeving: bollen, witlofpennen en uien bijvoorbeeld. Van deze biomassa maken we biogas, dat we opwaarderen tot groen gas. De CO₂ die na dat proces overblijft, zal gebruikt worden door ondernemers in de glastuinbouw en het

groene gas kan op hun eigen gasnetwerk.' Vooral het gebruiken van deze 'groene' CO₂ komt volgens Smit nog niet voor. 'Mede daarom hebben we ook subsidie van het Waddenfonds gekregen.' Maar er is meer nieuw aan het project in Agriport A7. De grote hoeveelheid plantaardig materiaal die de vergister in gaat bijvoorbeeld. 'Normaal gaat zoveel biomassa er in vloeibare vorm in', verduidelijkt Smit. 'Het gebruik van pluikafval vraagt om een andere techniek om continue de juiste hoeveelheid materiaal toe te voegen.' Tenslotte is

ook de behandeling van het digestaat - het restmateriaal dat overblijft na vergisting - nieuw. 'We gaan het digestaat scheiden in dik en dun: het dikke kan worden gebruikt als compost voor de bodem, het dunne maken we via een innovatieve techniek geschikt om op het riool te lozen. Wettelijk is het heel lastig om je dunne fractie kwijt te raken maar via deze route kan het wel.'

Ondanks alle noviteiten is het project technisch zeker haalbaar en zou de vergister na de bouw meteen op volle kracht van start kunnen. Voordat het zover is, wil Smit eerst verzekerd zijn van voldoende biomassa-aanvoer. Ook is de financiering, ondanks de Waddenfondssubsidie en geld uit SDE+ nog niet rond. 'De totale investering is tien miljoen euro, daarvan hebben we nu twee miljoen bij elkaar.' Smit is met meerdere partners in gesprek en heeft goede hoop dat het gaat lukken. 'Dan zou de vergister over een halfjaar gebouwd kunnen worden', aldus de ondernemer. ◀

Commissie Meijer

De aardbevingen houden de gemoederen in Noordoost-Groningen flink bezig. Op 1 november kwam de Commissie Meijer met de uitslag van haar onderzoek op verzoek van de provincie Groningen. Een historisch moment want het rapport betekent erkenning voor de benadeelde bevolking. Op pagina 4 en 5 leest u de ins en outs van het rapport en de betekenis voor de regio volgens Wim Meijer en Gerrit van Werven. ◀

HoSt Bio-Energy Installations

HoSt is leverancier van bio-energiesystemen en levert complete systemen: Biogasinstallaties voor de boerderij, waterschappen en de industrie, houtgestookte ketels en warmtekrachtinstallaties en wervelbedvergassers.

Stichting Energy Valley

Stichting Energy Valley heeft geholpen bij de totstandkoming van het project. De stichting heeft onder meer meegeschreven aan het projectvoorstel, de weg naar het Waddenfonds gewezen en HoSt in contact gebracht met co-financiers.

Energy College van start met eerste twee hotspots

Met de opening van het Techniek Innovatie Centrum-TIC van het Alfa-college in Groningen op 26 september en de opening van CIV Noorderpoort Eemsdollard Energy & Maritime op 29 november in Delfzijl is een revolutionaire manier van mbo-onderwijzen van start gegaan. In beide centra, die zich grotendeels op energie richten, komen bedrijven, hbo- en mbo-studenten en zij-instromers samen om van elkaar te leren en te innoveren. TIC en CIV zijn de eerste zogeheten 'hotspots' binnen het Energy College: de mbo-poot van de Energy Academy Europe. Met de opening van beide hotspots is het Energy College nu ook officieel van start gegaan.

'De energiemarkt schreeuwt om vakmensen', zegt projectdirecteur Klaas Jan Noorman van het Energy College. 'De energiesector in Noord-Nederland doet het hartstikke goed, maar tegelijkertijd treedt vergrijzing op en wordt de energievoorziening steeds duurzamer. Er zijn dus niet alleen maar méér vakmensen nodig, maar ook mensen die de energiewereld kunnen helpen innoveren.'

geven en ondertussen noviteiten kunnen ontwikkelen. Naast het uitvoeren van praktijkopdrachten gaan de studenten ook energiemodules volgen. Ook zij-instromers, mensen die al werkzaam zijn maar behoefte hebben aan bijscholing, kunnen bij TIC, CIV of een van de drie andere hotspots van het Energy College terecht.

Tastbare eindproducten

'Wij spelen hiermee in op de vraag vanuit het technische bedrijfsleven naar beter en meer geschoolde vakmensen voor nagenoeg alle technische disciplines', verduidelijkt manager van TIC Henk Huberts. 'Juist door de kennis en kunde van ondernemer, docent en mbo-student bij elkaar te brengen, creëer je sneller en beter resultaat.' Docenten, studenten en medewerkers van bedrijven gaan er in projectteams werken aan vraagstukken uit het bedrijfsleven. Het voordeel? De studenten leren een vak, opgedane kennis wordt meteen beschikbaar voor de bedrijven en de uitkomst van een project is altijd een tastbaar eindproduct of een gedegen advies.

Directeur Jannie Goense van Noorderpoort Eemsdollard Energy & Maritime benadrukte dat de school breed (ener-

gie)technisch onderwijs aanbiedt. Naast maritiem onderwijs kunnen studenten proces- operationele techniek volgen en is de nieuwe opleiding onderhoudsmonteur windmolens gestart.

Energy College

Het Energy College is opgericht op initiatief van overheden, bedrijven en de deelnemende mbo-instellingen in Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland. Als mbo-poot van de Energy Academy Europe richt het College zich vooral op het opleiden van de 'doeners'. Naast TIC en CIV openen er op korte termijn nog drie hotspots: Centrum Duurzaam van ROC Friese Poort in Leeuwarden, Life Sciences van Nordwin College en Friesland College in Leeuwarden en AOT Drenthe van het Drenthe College in Emmen. Het Energy College kan zich in de toekomst uitbreiden met meer hotspots.

Wat moeten we met het SER energie akkoord?

Met veel tromgeroffel werd in september het nationale energieakkoord gepresenteerd dat onder regie van de SER tot stand was gekomen. Tot op het laatst was onduidelijk of de verschillende partijen tot een akkoord zouden kunnen komen en groot was de opluchting toen er eindelijk een document op tafel lag. Een optimistisch en ambitieus document ook: in 2020 moet Nederland 14 procent duurzame energie opwekken en in 2023 liefst 16 procent. Daarna moet het percentage verder omhoog totdat in 2050 onze energievoorziening geheel duurzaam is.

De realisatie van deze plannen geschiedt echter niet in Den Haag, maar in de verschillende landsdelen. Daar komen de windmolens; daar worden vergistingsinstallaties gebouwd en daar moet worden geïnvesteerd in energiebesparing en duurzame technologie. Dat vergt moed van lokale en regionale bestuurders, die de plannen moeten verdedigen; dat vergt ondernemingszin van bedrijven en het vergt inzet van bewoners, die beiden de portemonnee moeten trekken.

De Energy Valley regio heeft de handschoen op gepakt en heeft de nationale doelen vertaald naar een Noordelijke Energie Agenda. In deze agenda wordt haarscherp aangegeven wat de bijdrage vanuit de Valley aan de nationale doelen zal zijn. Maar de agenda doet meer: het geeft ook versnellingspaden voor verdere verduurzaming van de energievoorziening. Versnellingspaden die nodig zijn voor de doelen na 2020!

In de komende weken zullen we het land ingaan om met belanghebbenden te spreken over deze regionale energieagenda. We hopen het stuk begin 2014 te presenteren. Opnieuw met tromgeroffel. Want met het SER akkoord kun je eigenlijk niets wanneer de regio's het niet oppakken!

Gerrit van Werven
Directeur stichting Energy Valley

Vraag van de arbeidsmarkt

Precies dat innoveren is wat er in beide hotspots gebeurt. Bedrijven, docenten en mbo- en hbo-studenten ontwikkelen er samen technische innovaties. De bedoeling is natuurlijk dat de studenten er worden klaargestoomd voor wat de arbeidsmarkt vraagt, de bedrijven invulling aan de opleiding kunnen

Onderzoek REDstack naar stroom uit zoet-zout water van start

BLUE ENERGY

Op de Afsluitdijk start in februari een revolutionair onderzoek naar Blue Energy: energie uit water. Het Sneker bedrijf REDstack heeft een pilotinstallatie gebouwd die energie kan maken door het verschil in zoutconcentratie tussen zoet en zout water te benutten.

De methode die REDstack hiervoor hanteert, de zogeheten reverse electro dialysis oftewel RED, werkt als volgt: 'Positieve en negatieve deeltjes worden gescheiden via ion-selectieve membranen waardoor elektriciteit ontstaat', legt directeur Rik Siebers van REDstack uit. 'Dat proces heet omgekeerde elektrolyse. De Afsluitdijk leent zich als geen ander voor ons onderzoek, omdat de dijk zoet en zout water scherp scheidt.'

De bedoeling van het onderzoek is om de technologie verder te ontwikkelen en vertrouwen op te bouwen. Als de proef met de pilotinstallatie slaagt, volgt een demonstratie-installatie en kan de techniek vermarktet worden. Volgens Siebers is de techniek uniek en is er wereldwijde belangstelling. 'Zeker, het is een CO₂-vrije elektriciteitsproductiemethode waar geen afvalstroom bij vrij komt.'

REDstack is een spin-off van wateronderzoeksinstituut Wetsus. Het bedrijf is partner in het project Energiedijken/ Energising Deltas dat tot doel heeft wereldwijd energieproductie uit waterkeringen te stimuleren. Ook de stichting Energy Valley is partner in dit project, omdat energie uit water het beste uit twee noordelijke thema's verenigt. Dat het onderzoek juist in het Noorden plaatsvindt, vindt Siebers niet meer dan logisch. 'Er is hier veel kennis van de techniek, energie en water en er wordt goed samengewerkt zoals wij met Wetsus en FujiFilm doen.'

Een andere manier om energie uit water te halen is middels getijdenstroom door grote turbines in het stromende water te plaatsen. Dit proces wordt geoptimali-

seerd in het Tidal Testing Centre en bij Tocado in Den Oever. Het is de bedoeling dat het onderzoek van REDstack in 2016 is afgerond.

REDstack maakt deel uit van het EFRO-programma Energising deltas (Energiedijken), een kennisproject dat waterveiligheid en waterbeheer combineert met duurzame energieopwekking tot een innovatief exportproduct. Drie bedrijven (Tocado, REDstack en Strukton) werken daarin nauw samen met drie onderzoeksorganisaties (Deltares, ECN, en Erasmus Universiteit Rotterdam) en twee semi-overheidsinstellingen (Stichting Energy Valley en Tidal Testing Centre) om kennis te verwerven over een optimale energieopwekking in combinatie met zo laag mogelijke omgevingseffecten. Ook op de hoogte blijven van de ontwikkelingen? Schrijf je dan nu in voor de nieuwsbrief op www.energisingdeltas.com of volg het project op Twitter @Energiedijken.

GREENTEAM AZ

GreenTeam voetbalclub AZ wordt knooppunt energietransitie en duurzaamheid

Dat sport, netwerken en energie perfect samengaan bewees de Energy Valley Topclub in Groningen al eerder. Sinds 28 november kunnen bedrijven in Noord-Holland zich ook aansluiten bij een sport- en energie-businessclub: op die dag ging officieel het GreenTeam van start bij voetbalclub AZ.

Leden van het GreenTeam kunnen tijdens thuiswedstrijden in de 'eigen' GreenRoom het AFAS Stadion, elkaar ontmoeten, kennis delen en zaken doen rond het thema energie en duurzaamheid. Maar AZ doet meer want de club werkt zelf ook hard aan verduurzaming van het stadion.

De belangstelling voor het energiebedrijvenplatform is groot: ruim 100 bedrijven waren aanwezig bij de aftrap. Wie lid wordt, staat een veelzijdig programma te wachten. 'Het GreenTeam moet hét knooppunt van energietransitie en duurzaamheid in Noord-Holland worden', vertelt Marketing Manager Jeroen Morsch. 'Voor de thuiswedstrijden gaan we kennissessies organiseren waarbij elke keer een ander energietema centraal staat. Daarmee verbindt het GreenTeam het Noordhollandse bedrijfsleven, van het mkb tot multinationals en overheidsinstellingen. Aangesloten bedrijven werken in een informele setting aan het verbreden van hun kennis en netwerk en genieten

van de hospitality en ongedwongen voetbal-ambiance die het AFAS Stadion biedt. Maar het steven is ook dat bedrijven gaan samenwerken met elkaar of met ons in projecten om duurzaamheid onder de aandacht van een brede doelgroep te brengen.'

Het GreenTeam is een initiatief van meerdere partijen, waaronder de EnergyBoard, het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord, en de stichting Energy Valley. 'Die laatste hoort bij de groep voortrekkers', vertelt Morsch. 'Energy Valley gaat onder andere ondersteunen bij de themabijeenkomsten en de verduurzaming van het stadion.' Want ook AZ zelf wil vergroenen, al is de club daar al langere tijd mee bezig. 'Van huisvuilcentrale HVC in Alkmaar gebruikt

het AFAS Stadion de restwarmte voor de warmtevoorziening. Dat gaat via een buizensysteem naar het gebouw en wordt ook gebruikt voor veldverwarming', vertelt Morsch. 'Daarnaast maken we gebruik van 100% groene stoom en onderzoeken we nog veel meer projecten om het AFAS Stadion gefaseerd te verduurzamen: LED-verlichting, zonnepanelen, elektrische oplaadpalen, efficiënter met afval omgaan, bijvoorbeeld. Uiteindelijk is het de bedoeling dat het publiek ook enthousiast wordt van de verduurzamingslag die AZ maakt. 'Absoluut, we willen in de toekomst ook bedrijven en inwoners van Noord-Holland bij onze projecten betrekken. Maar in ieder geval willen en moeten we het goede voorbeeld geven', besluit Morsch.

GreenTeam

Samenwerking met het AZ GreenTeam is mogelijk op verschillende niveaus: als lid, vriend of partner. Leden hebben toegang tot het kennis- en netwerkplatform op het gebied van duurzaamheid en energie, nemen deel aan alle themabijeenkomsten van het AZ GreenTeam, inclusief toegang tot de GreenRoom bij alle thuiswedstrijden van AZ in de Eredivisie, een vaste eigen stoel en full service catering.

Vrienden en partners profiteren daarnaast van de communicatieplatforms die AZ en het AFAS Stadion bieden. Daarbij zorgt een partnerschap voor focus op het gebied van energiebesparing en versterking van bestaande en initiëring van nieuwe projecten rond het thema duurzaamheid. Door middel van deze activatieprojecten kunnen de energiebranche, energiebesparing en duurzame energie onder de aandacht van een brede doelgroep worden gebracht. Daarnaast profileren partners van het AZ GreenTeam zich als vooruitstrevende partijen op het gebied van schone, betrouwbare en innovatieve energie waarbij het AFAS Stadion fungeert als uithangbord naar de regio voor energiebesparende maatregelen.

Naast het GreenTeam heeft AZ sinds de start van dit seizoen ook de North Sea Energy Box waar bedrijven uit de offshore business samenkomen.

Wilt u zich aansluiten bij het GreenTeam? Kijk op www.az.nl/greenteam of bel 072-5478072

Commissie Meijer: 'Lusten en lasten gaswinning moeten in balans'

Onafhankelijk onderzoek naar toekomst en imago provincie Groningen krijgt navolging

Meer veiligheid en toekomstzekerheid voor inwoners, een betere woon- en leefomgeving en een duurzaam economisch perspectief voor de regio. Dat zijn de drie hoofdlijnen van het advies dat de Commissie Meijer geeft in opdracht van de provincie Groningen om de lusten en lasten van de aardgaswinning in Groningen weer in balans te brengen. Hoewel minister Kamp vijftien onderzoeken laat uitvoeren naar de toekomst van de gaswinning, nam Commissaris van de Koning Max van den Berg de handschoen op en liet een geheel onafhankelijk onderzoek uitvoeren naar de nadelige effecten voor Noordoost-Groningen, het toekomstperspectief, het imago, de vestigingsvoorwaarden en de belevingskwaliteit en hoe deze verbeterd kunnen worden. Op 1 november werd het rapport onder grote belangstelling in Middelstum gepresenteerd.

Fotografie: Alex Wiersma

Vanaf het begin van de gaswinning in het Groningenveld in 1963 werd er nauwelijks gemopperd op de eventuele gevolgen en konden overheid en NAM zonder al te veel overleg hun gang gaan. Tot 16 augustus vorig jaar, toen er bij Huizinge een aardbeving was van 3,6 op de schaal van Richter. De zoveelste en ook de zwaarste. De aardbevingen bleken te worden veroorzaakt door de gaswinning. Bovendien bleek in januari dit jaar uit onderzoek van Staatstoezicht op de Mijnen dat de bevingen in de toekomst vaker kunnen voorkomen en mogelijk zwaarder worden, tot zeker kracht 5 op de schaal van Richter. Sinds januari is het gevoel van onveiligheid bij de inwoners toegenomen en nam het vertrouwen in de Rijksoverheid en NAM steeds verder af. Met alle gevolgen van dien voor de aantrekkelijkheid en beleving van het gebied.

Dat kan zo niet langer, concludeert de Commissie Meijer. 'De lusten en lasten van de gaswinning uit het Groningenveld zijn ernstig uit balans.' Daarom moeten er volgens de commissie extra maatregelen komen, bijna een miljard euro om die uit te voeren en een overlegtafel waarin alle betrokkenen kunnen mee-

praten over de toekomst van de gaswinning. Maar dat niet alleen: de manier waarop overheid en bedrijven ingrijpen in de leefomgeving van bewoners, moet drastisch veranderen. 'De NAM moet haar licentie to operatie opnieuw verdienen', aldus Wim Meijer tijdens de presentatie van het rapport. Daarbij spreekt de commissie nadrukkelijk niet van compensatie omdat het volgens Meijer en zijn team niet meer dan normaal zou moeten zijn dat het gebied meeprofiteert van de economische activiteiten waarvan de omgeving evident risico's en nadelen ondervindt.

Maatregelen

Wat de Commissie Meijer betreft hebben burgers simpelweg recht op inspraak en invloed. Daarbij beroept de commissie zich op het Verdrag van Aarhus, de Nederlandse Wet milieubeheer en de Wet openbaar bestuur. Maar alleen een open dialoog, die onder meer gestructureerd zouden moeten plaatsvinden aan een speciaal op te richten overlegtafel, is onvoldoende. De Commissie Meijer adviseert de uitvoering van drie programmalijnen met daarin in totaal twaalf maatregelen:

1. Veiligheid en toekomstzekerheid van individuele bewoners en ondernemers

- Aardbevingsbestendig maken en een nulmeting van woningen en andere gebouwen
- Waardevermeerdering en tegemoetkoming door waardebonnen van 4000 euro om de energieprestatie van huizen te verbeteren
- Garantstelling bij woningkoop

- Oplossen schrijnende gevallen zoals mensen die naar een verzorgingstehuis moeten maar hun huis niet kwijtraken
- Verbetering schadeafhandeling door de NAM
- Professionele uitvoeringsorganisatie met onafhankelijk toezicht

2. Kwaliteit van de woon- en leefomgeving

- Herstructurering van de woningmarkt en winkelcentra in krimpgebieden
- Behoud en herbestemming molens, borgen en kerken
- Impuls voor lokale energieopwekking
- Snel internet via glasvezel in het landelijk gebied

3. Duurzaam economisch perspectief voor de regio

- Het innovatieprogramma genaamd 'Gas 2.0' dat de energietransitie versnelt met behulp van drie sterke economische sectoren in Groningen: energie, landbouw/agribusiness en chemie

Overkoepelend: een overlegtafel in Noordoost-Groningen. Daarbij baseert de Commissie Meijer zich op de 'Tafel van Alders' rondom de ontwikkeling van Schiphol. Aan de overlegtafel nemen de NAM, het ministerie van Economische Zaken en betrokkenen in het gebied plaats. De tafel moet worden geleid door een onafhankelijke voorzitter en moet komen tot adviezen over de gaswinning in relatie tot onder andere de veiligheid en toekomstzekerheid van inwoners en ondernemers in het gebied. Informatie Jacques Wallage en Pieter van Geel zijn kort na de verschijning van het rapport een onderzoek gestart naar de haalbaarheid, samenstelling en speelruimte van zo'n overlegtafel.

Financiering

Begin 2013 zei Commissaris van de Koning (toen nog Koningin) Max van den Berg dat er zeker een miljard euro nodig zou zijn om Noordoost-Groningen weer veilig, leefbaar en toekomstbestendig te maken nu er zoveel aardbevingen plaatsvinden. Deze 'miljard van Max' kwam behoorlijk in de buurt van het bedrag dat er volgens de commissie Meijer nodig is om de

maatregelen uit te voeren: 895 miljoen euro van de NAM en daarnaast nog eens 100 miljoen euro van de provincie Groningen. Om dit bedrag bij elkaar te krijgen stelt de commissie een termijn van twintig jaar voor. De NAM zou, in een apart fonds, jaarlijks zo'n 45 miljoen euro uit de gasopbrengsten moeten storten. De 100 miljoen van de provincie heeft de Commissie Meijer bedoeld voor de laatste maatregel uit het rapport: het duurzame economische perspectief voor de regio oftewel Gas 2.0.

Navolging

Het rapport is goed gevallen onder de bevolking en organisaties. Op 15 november tekende een groep van zo'n 125 bedrijven, organisaties, belangengroepen en andere maatschappelijke instellingen de 'Verklaring van Huizinge' waarin zij de conclusies en adviezen in het rapport volledig onderschrijven. Onder andere de burgemeesters van Groninger gemeenten, dorpsbelangen en -verenigingen, de Groninger Bodem Beweging, energiebedrijven als Eneco, Essent en GasTerra en stichting Energy Valley en de NOM ondertekenden de verklaring.

De commissie

De Commissie Meijer, officiële naam Commissie Duurzame Toekomst Noord-Oost Groningen, werd op 23 mei 2013 ingesteld. Van juni tot en met oktober heeft de commissie gesproken met bewoners, ondernemers, organisaties, bestuurders en belanghebbenden in het gebied. Daarnaast raadpleegde de commissie informatie van deskundigen en adviezen van instellingen en bedrijven. De commissie bestond uit: Wim Meijer (voorzitter), Pieter van Geel, Hannie te Grotenhuis en Ed Nijpels.

Commissievoorzitter Wim Meijer:

'Noordoost-Groningen moet meeprofitieren van enorme bijdrage aan landelijke economie'

waarschijnlijk uit gewoonte, nog niet zo vlotten.'

De 1 miljard die op tafel moet komen voor het uitvoeren van de voorgestelde maatregelen, zou verdere investeringen kunnen uitlokken. Hoe?

'Dat hopen we inderdaad. Gas is eindig als energiebron, het Groningenveld raakt ooit uitgeput dus we moeten nu nadenken over economische drijvers. De toekomst begint vandaag. Noord-Nederland heeft unieke mogelijkheden wat betreft kennis over energie, en kapitaal. Jullie hebben heel wat in huis. Als je gas laat samenvallen met chemie en landbouw liggen daar grote kansen. Daarom bevelen we aan voor de toekomst te verkennen hoe ze elkaar kunnen versterken. Als je dit goed opzet, verwachten we een groei aan economische activiteiten. Dat bedoelen we met die investeringen.'

Heeft Noord-Nederland de juiste kaarten in handen om voorop te lopen op energiegebied?

'Zeker. Ik zeg altijd: de toekomst zit in het heden opgesloten. Oftewel: waar je nu goed in bent, kun je in de toekomst nog verder ontwikkelen en beter benutten.'

U bent opgegroeid in Harkstede dus kent het gebied. Maakte dat het onderzoek makkelijker?

'Toen ik vroeger van Harkstede naar de MULO in Slochteren fietste, tussen 1952 en '56, werden de eerste voorbereidingen voor de gaswinning getroffen en zag ik alles langzaam op gang komen. Ik werd tijdens het onderzoek niet alleen vaak teruggevoerd naar mijn jeugd maar had er ook voordeel van dat ik de enorme ontwikkeling heb gezien. Noordoost-Groningen heeft zo'n belangrijke bijdrage geleverd aan de landelijke economie, daar mag het gebied zelf van meeprofitieren.'

Wat waren de reacties tot nu toe op het rapport?

'Redelijk positief. Men vindt het goed dat alles nu op een rij is gezet en zo naar buiten is gebracht. Dit geldt met name voor de bevolking die lange tijd niet gehoord werd. Ook in de wereld van het beleid wordt er vrij positief gereageerd; we mogen niet ontevreden zijn. De Tweede Kamer en de minister hebben het rapport nog niet inhoudelijk besproken (half november, red.). De minister heeft aangegeven te willen wachten op het verschijnen van de uitkomsten van de onderzoeken die hij laat uitvoeren.'

Heeft de Commissie Meijer nu haar advies is afgerond, nog een taak?

'Officieel zijn we ontbonden want ons

werk zit er op. Dus zodra de rapporten van minister Kamp uitkomen, zullen wij daar niet meer op reageren als commissie maar mogelijk wel individueel. Wel zijn Pieter van Geel en Jacques Wallage gestart met het onderzoek naar de mogelijkheid om een dialoog tafel op te zetten tussen alle betrokken partijen.'

Denkt u dat het vormen van zo'n tafel mogelijk is met zoveel tegenstrijdige belangen?

'Dat denk ik wel. Men wil dit van alle kanten. Er is breed draagvlak voor en alle partijen zien de noodzaak. Maar het zal wel wat voeten in aarde hebben en er moet een duidelijke agenda met goede onderwerpen komen en voldoende speelruimte komen.'

In het rapport wordt gesteld dat ingrijpen in de bodem niet meer kan zonder overleg met de bevolking en dat de NAM haar 'licence to operate' opnieuw moet verdienen. Is dit revolutionair?

'Voor Nederland zou het geen unicum zijn maar het gebeurt niet veel. Kijk naar Schiphol, daar worden belangen van omwonenden nadrukkelijk afgewogen. Rondom de gaswinning in Groningen gebeurde dit lange tijd niet; het werd geaccepteerd maar die tijd is voorbij. De bevolking moet goed geïnformeerd en gehoord worden en er moet ruimte zijn voor hun belangen. Zoals we in het rapport omschrijven staat dit ook in internationale verdragen waar Nederland voor getekend heeft. In andere landen wordt de bevolking wel betrokken bij ingrijpen in de bodem maar in Nederland wil dat,

Gerrit van Werven, directeur stichting Energy Valley:

'Aardgas zorgvuldig winnen en nadelige effecten wegnemen'

Wat vindt u van het Commissie Meijer-rapport?

'Wij steunen de lijn in het rapport. De gaswinning biedt voordelen voor de hele samenleving maar de nadelen moeten niet afgewenteld worden op het gebied waar de winning plaatsvindt. Er moet zorgvuldig worden gewonnen en de nadelige effecten moeten worden weggenomen. De voorstellen

van de commissie om woningen op te knappen en te verduurzamen zijn goed.'

Is Stichting Energy Valley een partij in de discussie?

'Wij zijn een faciliterende organisatie die tot doel heeft de energie-economie in heel Noord-Nederland plus de kop van Noord-Holland te ontwikkelen.

Hoewel we het eens zijn met de commissie richten we ons in overleg met en op verzoek van onze partners alleen op dat aspect.'

Wat is het belang van aardgas voor de samenleving?

'Aardgas is een belangrijke brandstof. Vijftig procent van het finale energieverbruik in Nederland geschiedt door aardgas. Boven-

dien is het de meest schone fossiele brandstof en is gas onmisbaar in de energietransitie. Dat zijn twee redenen om zorgvuldig te winnen en niets te verspillen.'

Wat heeft de regio aan het voorgestelde programma Gas 2.0?

'Het voorgestelde programma om te investeren in verduurzaming middels Gas 2.0 is zeer waardevol

en biedt grote kansen, zowel voor een snellere energietransitie als voor de economie. Gas 2.0 omvat nieuwe toepassingen als (bio)LNG, het integreren van gas en elektriciteit voor een goede balancerende en nieuwe toepassingen voor de industrie. Gas 2.0 maakt optimaal gebruik van de kracht van de regio en de grote kennis van gas en chemie.'

TRANSITIEPARK GROEN GAS

Het Transitiepark Groen Gas aan de zuidwestrand van Leeuwarden is een bedrijventerrein waar ondernemerschap en duurzaamheid gecombineerd worden. Bedrijven leveren niet alleen producten en diensten, maar delen ook kennis. Alle bedrijven op het park doen iets met duurzaamheid waarvan vele met groen gas. De hele groen gasketen is daarbij aanwezig: opwekking, distributie, afzet en consumptie. Zo wordt op de Dairy Campus groen gas gemaakt, wat gebruikt wordt om huizen te verwarmen. Ondertussen helpt de gemeente Leeuwarden met gratis adviezen om bedrijfspanden zo duurzaam mogelijk te maken. Zo voorziet het park in CO₂-reductie, werkgelegenheid en economische ontwikkeling. Andere bedrijven en projecten die zich met groen gas bezighouden zijn onder andere: het project Groen Gas en Algen, Stichting Energy Valley, Groen Gas Nederland en CowHouse International.

Meer informatie: Fokke Postma van de gemeente Leeuwarden, fpostma@leeuwarden.nl

Qlyte breidt productie uit dankzij deelname N+P Group

QLYTE

Nog geen tweeënhalft jaar na de officiële start weet alternatieve brandstofproducent Qlyte in Delfzijl haar uitbreidingsambities waar te maken. Het bedrijf gaat de productie fors uitbreiden en ambieert de komende vijf jaar drie buitenlandse vestigingen te openen. Deze grote stappen voorwaarts heeft Qlyte mede te danken aan het meerderheidsbelang dat het Limburgse N+P Group, een bedrijf dat industriële reststoffen inzamelt en verwerkt tot brandstoffen, onlangs in het bedrijf heeft genomen.

Qlyte in Delfzijl verwerkt jaarlijks zo'n 100.000 ton afval tot 70.000 ton subcoal in pellet-of poedervorm dat wordt gebruikt als brandstof voor onder meer kalk- en cementovens en energiecentrales. De subcoal wordt gemaakt van plasticresten uit papierafval en niet verder te recyclen papier. Door fossiele kolen te vervangen door de goedkopere Subcoal® wordt de helft minder CO₂ uitgestoten.

Voordat de deal met N+P Group gesloten werd, werkte Qlyte ook al nauw samen met het bedrijf. Dat leverde een behoorlijke toename van de vraag naar Subcoal® op. 'N+P Group is een grote

Europese speler in alternatieve brandstoffen. Zij bedienen een groot spectrum maar misten nog 'high end' brandstoffen als onze Subcoal® in hun portfolio. Nu vermarkten ze ook ons eindproduct', aldus directeur van Qlyte Ralph Koekkoek. En met succes: de fabriek in Delfzijl draait inmiddels fulltime met als doel de totale productie volgend jaar te hebben verdubbeld. Om dit te bereiken is Qlyte onder andere overgestapt van een drie-naar een vijfpluogendienst en zijn extra operators aangenomen. 'Ook indirect levert het werkgelegenheid op', weet Koekkoek. 'Zo moet er meer onderhoud gepleegd worden en vindt er meer aan- en afvoer plaats.'

Toch is opschaling van de fabriek in Delfzijl niet genoeg om aan de vraag te kunnen voldoen. Daarom breidt Qlyte ook uit naar het buitenland. 'Dat was vanaf het begin al de strategie en dankzij de deelname van N+P Group kunnen we dat versneld doen. We zijn nu druk op zoek naar locaties in Duitsland, Frankrijk, België en Engeland. In de komende vijf jaar willen we in ieder geval drie vestigingen in het buitenland openen', besluit Koekkoek.

EIGEN GROENE ENERGIE

Eigen groene energie voor bedrijven dankzij Wind in My Back Yard

Energie opwekken met een eigen windturbine op het bedrijfsterrein. Dat kan dankzij het project 'Wind in My Back Yard' van energie-infrastructuurbedrijf Joulz, onderdeel van Eneco.

Een middelgrote turbine met een vermogen van van 80-250 kW wordt direct achter de meter aangesloten zodat de organisatie niet alleen op de elektriciteitskosten zelf bespaart, maar ook op transportkosten en energiebelasting. Die energie is bovendien duurzaam opgewekt wat CO₂-uitstoot scheelt. En, tenslotte, als de molen meer energie opwekt dan het bedrijf nodig heeft, dan wordt dit aan het net geleverd en ontvangt de organisatie hiervoor een vergoeding.

Middels een quick scan brengt Joulz in kaart of een windmolen geschikt en rendabel is voor de organisatie en of er kans is op het binnenhalen van een vergunning. Vervolgens maakt Joulz in overleg met de klant de business case, regelt de vergunningen, plaatst de turbines en onderhoudt deze ook.

Middelgrote turbines

Het voordeel van middelgrote windturbines, met een masthoogte van 25 tot 40 meter, is dat ze goedkoper zijn in aanschaf en beter inpasbaar zijn in het landschap dan grote turbines. Bovendien past deze hoogte meestal in het bestemmingsplan van een bedrijventerrein.

Bedrijven die interesse hebben kunnen contact opnemen met Anne Melchers van Joulz op 06-11034845.

ENERGY CONVENTION

Een nieuwe setting, hetzelfde succes. Dit keer vond op 19 en 20 november voor de negende keer de Energy Convention - voorheen Energy Delta Convention - plaats in het Groningse Martiniplaza. Hét internationale congres voor energie-experts werd dit jaar voor het eerst georganiseerd door de Energy Academy Europe, die meteen een paar veranderingen aanbracht. De belangrijkste daarvan was het afschaffen van de beursvloer met hiervoor in de plaats een sfeervol ontmoetingspunt met een aantal stands in de theaterfoyer.

Energy Convention 2013: nieuwe setting, zelfde succes

De basisingrediënten bleven hetzelfde, zoals de ruime keuze aan inhoudelijke sessies die ingedeeld waren in twee hoofdthema's: dit keer energy consciousness en system integration oftewel: bewustwording en systeemintegratie. Ook waren er traditiegetrouw een paar indrukwekkende keynote speakers op de Energy Convention aanwezig. Zo vertelde astronaut André Kuipers in een afgeladen zaal over hoe wij onze planeet verkeerd gebruiken en was de theaterfoyer volgepakt tot op de trappen toen Amory Lovins vertelde over zijn veertigjarig plan voor energie. Moderator Charles Groenhuijsen praatte

het programma vakkundig aan elkaar en onderwierp de sprekers regelmatig aan kritische vragen.

Een aantal succesnummers had de organisatie dit jaar bij het oude gelaten: zo liep de Convention op de tweede dag vol studenten en young professionals die speciaal voor de Young Energy Convention en het Energy Career event kwamen om hun netwerk uit te breiden, nieuwe kennis op te doen en een stage of baan te scoren in de energiesector. Ook de finale van de NRG Battle werd weer gehouden tijdens de Energy Convention. Het nieuwe side-event tussen al

deze tradities was dat van de European North Sea Energy Alliance (ENSEA); een internationaal project dat zich bezighoudt met systeemintegratie, onder leiding van de stichting Energy Valley.

De 'stands' werden grotendeels bemand door oude bekenden zoals GasTerra, de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool. Maar er waren ook nieuwe gezichten: zo was het Energy College voor het eerst aanwezig. Dat is een samenwerking tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen om mbo'ers een energietechnische opleiding te geven naar behoeften van de markt. In werk-

leerplekken die hotspots heten werken docenten, bedrijven en mbo-studenten samen. Twee hotspots presenteerden zich aan het publiek: het Techniek Innovatie Centrum-TIC van Alfa-college en Life Sciences van Nordwin College en Friesland College.

Hoofdorganisator Energy Academy Europe is dik tevreden over de Energy Convention 2013. 'De Convention is zeer geslaagd', vertelt marketing & communicatiemanager Charles van Santvoord. 'Qua locatie hebben we een zeer goede zet gedaan om het event van de gebruikelijke Middenhal naar de Theaterfoyer te halen. Meer klasse, meer uitstraling en daardoor meer

dynamiek. Door te kiezen voor een professionele moderator zijn we er in geslaagd de lat nog hoger te leggen en een Energy Convention met grote uitstraling en professionele inhoud neer te zetten. De keynote sprekers waren van hoog niveau en vooral op de lezing van Amory Lovins hebben wij zeer veel positieve feedback ontvangen. Naast het goede netwerk van de Hanzehogeschool en de Rijksuniversiteit Groningen hebben wij 'nieuwe' bedrijvigheid naar de Convention gehaald, resulterend in een aantal nieuwe samenwerkingsvormen. Uiteraard zijn er ook leermomenten, hoofdzakelijk achter de schermen. Die kunnen we mooi meenemen naar het tweede lustrum: de tiende Energy Convention op 18 en 19 november 2014.'

Fotografie: René Keijzer

AGENDA

9 JANUARI
MAART
JUNI
28 JUNI - 5 JULI
SEPTEMBER
29 SEPTEMBER - 2 OKTOBER
OKTOBER
NOVEMBER

NIEUWJAARSRECEPTIE STICHTING ENERGY VALLEY
ENERGY VALLEY PLATFORM BORREL
GREEN BEACH
DONG ENERGY SOLAR CHALLENGE
GROEN GAS BARBECUE
EUROPEAN BIOGAS ASSOCIATION
ENERGY VALLEY PLATFORM BORREL
ENERGY CONVENTION

GRONINGEN, EUROBORG
LOCATIE: NOG BEKEND TE MAKEN
NOORD-HOLLAND
PROVINCIE GRONINGEN EN FRYSLÂN
LOCATIE: NOG BEKEND TE MAKEN
EGMOND AAN ZEE, ALKMAAR
LOCATIE: NOG BEKEND TE MAKEN
LOCATIE: NOG BEKEND TE MAKEN

Sponsors en mede-organisatoren

Sponsors van de Energy Convention waren: GasTerra, Gasunie, Provincie Groningen, Tebodin, EnTranCe, Provincie Drenthe, FrieslandCampina, TMC en Gemeente Groningen. Mede-organisatoren waren de Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool, GasTerra en Stichting Energy Valley.

Energy Valley Platform

Dé netwerkclub voor de energiesector

Het Energy Valley Platform is dé netwerkclub en informatiebron voor de noordelijke energiesector. Bent u ondernemer of werkzaam bij een kennisinstelling of overheidsinstantie? Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in de Energy Valley regio en meepraten én -denken? Word dan lid!

Exclusief voor leden worden regelmatig bijeenkomsten georganiseerd of kortingen geboden op andere relevante energiebijeenkomsten waar Platformleden elkaar ontmoeten om kennis in te winnen en te delen. De bijeenkomsten van het Energy Valley Platform zijn gratis toegankelijk en gekoppeld aan actuele ontwikkelingen in de Energy Valley regio.

Wordt u lid, dan maakt u deel uit van een breed netwerk van energiepartijen, ontvangt u informatie over energieontwikkelingen, beleid, subsidie- en financieringsopties, profileert u uw organisatie op de website van Energy Valley, krijgt u gratis toegang tot of korting op evenementen en uitnodigingen voor handelsmissies en exportreizen.

Wilt u meer weten of u aanmelden, ga dan naar www.energyvalley.nl of neem contact op met Debby Huizer via 050-7890010.

PLATFORMLID

Johan Russchen AVEBE wil samen met andere partijen energieprojecten realiseren

Wat doet uw organisatie?

'AVEBE U.A. is een coöperatie van zetmeelaardappeltelers in Noord-Nederland en Duitsland die als doel heeft om op duurzame wijze waarde te creëren voor zijn leden. Uit zetmeelaardappelen halen wij zetmeel en eiwit. Bij AVEBE werken ruim 1.300 mensen. We hebben zes fabrieken in Nederland, Duitsland en Zweden en het hoofdkantoor staat in Veendam. We leveren aardappelzetmeel voor de wereldmarkt in bewerkte en onbewerkte vorm, zodat het geschikt is voor gebruik in voedingsmiddelen, de papierindustrie en de bouwsector. Met behulp van een nieuwe technologie zijn we nu ook in staat om hoogwaardig eiwit produceren dat dierlijke eiwitten kan vervangen in voeding.'

Wat is uw relatie met energie?

'Voor het verwerken van de aardappelen is een grote hoeveelheid elektriciteit en gas nodig. De aardappel bestaat bijvoorbeeld voor 80 procent uit water dat tijdens het productieproces voor een groot deel wordt ingedampt. De warmtevraag in het productieproces weten we te benutten met twee warmtekrachtcentrales, die ook elektriciteit produceren.'

Waarom bent u lid van het Energy Valley Platform?

'Voor grote projecten op het vlak van energie zoeken we specialistische kennis en partners in de buurt. We willen bijvoorbeeld het indampen van aardappelwater, dat veel energie kost, beperken. Het Energy Valley Platform is daarbij een goede ondersteuning.'

Wat hebt u andere Platformleden te bieden?

'AVEBE heeft de afgelopen decennia innovaties in haar productieprocessen doorgevoerd en wil daarmee doorgaan. Daarom leggen we graag contact met platformleden met nieuwe technieken op het vlak van water en warmte en het besparen daarvan.'

Hoe wilt u uw bedrijf de komende vijf jaar verder verduurzamen/vergroenen?

'Over vijf jaar bestaat AVEBE 100 jaar en heeft ze zich tot doel gesteld haar energieverbruik met 25 procent te reduceren door middel van nieuwe technologieën en herinrichting van de processen. Daarnaast streven we ernaar een deel van het verbruikte gas zelf op te wekken en zo te vergroenen.'

PLATFORMLID

Ton Koop wil over tien jaar een Relighted voetbalstadion

Wat doet uw organisatie?

'Relighted B.V. zet organisaties projectmatig om naar LED verlichting. We adviseren bedrijven over de voor- en nadelen en leveren de verlichting.'

Wat is uw relatie met energie?

'LED en energie gaat hand in hand. We zijn met niets anders bezig dan het terugdringen van het energieverbruik.'

Waar wilt u over vijf jaar staan?

'Wij willen over vijf jaar zijn gegroeid naar een grote professionele organisatie die alle facetten van de bedrijfsvoering tot in perfectie beheert. Net als nu zullen over vijf jaar nog steeds waarden als klanttevredenheid en kwaliteit bij ons voorop staan.'

Wat is uw stoutste droom op zakelijk gebied?

'Dat ze over tien jaar in Eindhoven niet meer in het Philips stadion, maar in het Relighted stadion voetballen.'

Waarom bent u lid van het Energy Valley Platform?

'Wij vinden het belangrijk om verantwoord met energie om te gaan. Het Energy Valley Platform is natuurlijk het perfecte instrument om de krachten te bundelen en samen één sterk verband te vormen. Ook verwachten we via Energy Valley veel nieuwe inspiratie en kennis op te doen.'

Bent u ook lid van andere netwerken?

'Wij werken onder andere samen met de Energy Academy Europe en bevinden ons in het CUBE050 op Zernike. In het CUBE050 gebouw worden we gefaciliteerd door de uitgebreide netwerken en kennis van de Rijksuniversiteit en Hanzehogeschool.'

Wat hebt u andere Platformleden te bieden?

'Wij kunnen andere platformleden een gratis verlichtingsscan aanbieden met een daaraan gekoppeld adviesrapport. Hierin zijn onder andere de oude en nieuwe situatie uitgelicht, met de daaruit volgende energiebesparing en terugverdientijden.'